

В рамках рассмотрения деятельности оппозиции в государственных органах наибольшую значимость представляет парламент. Причём, говоря о разделении властей, мы должны понимать, что в современном мире друг другу часто противопоставляются не законодательная и исполнительная ветви, а политические партии, а именно правящее большинство, которое контролирует и законодательную, и исполнительную власть, и оппозиционное меньшинство. Ещё Ю.С. Гамбаров в начале XX века писал, что «система парламентаризма есть правительство партий... он [парламентаризм] предполагает лишь объединение существующих партий для совместного политического действия в две противостоящие коалиции, из которых одна должна управлять, а другая *контролировать* (курсив мой — Д.С.)». Эта идея, пришедшая из начала XX века, сегодня как никогда актуальна, ведь от того, какую роль будет играть оппозиция, будет зависеть, насколько эффективным будет управление государством и то, насколько это государство будет служить человеку.

Часто говорят о том, что при успешном функционировании механизма сдержек и противовесов институционализация оппозиции не нужна. Такой подход объединяет две плоскости разделения властей, о которых говорилось выше, и не учитывает множество аспектов. При таком подходе, когда президент и парламент представляют собой одну политическую партию, любое инакомыслие может быть сведено на нет.

Отнесение тех или иных сил к оппозиционным носит во многом оценочный характер в условиях отсутствия формальной институционализации. Причём важно отличать понятия оппозиция и политическое меньшинство. Оппозиция всегда находится в меньшинстве, но не всегда политическое меньшинство является оппозицией.

Роль оппозиции в Восточной Европе принципиальна. Императивом времени становится нормативное закрепление её статуса, формальная институционализация. Причём создание действенного механизма гарантий оппозиционной деятельности, который станет сильным противовесом монополизации власти правящим большинством, является важнейшей задачей на современном этапе развития. От этого прямо зависит успех демократического развития государств, и, в конечном счёте, их процветание...

Научный руководитель: д.ю.н., профессор, заведующий кафедры конституционного и муниципального права юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова С.А. Авакьян.

Ткаченко Євгеній Володимирович

НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»,

к.ю.н., асистент кафедри конституційного права України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОЗИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Наявність політичної опозиції є одним з найважливіших показників демократичного розвитку країни. Оскільки вона розглядається як важливий механізм гарантуван-

ня альтернативності при боротьбі та реалізації державної влади, як фактор забезпечення ефективності владних рішень, оскільки останні приймаються в умовах конкурентної боротьби та в умовах контролю за владу. Як зазначає відомий теоретик поліархії та «демократії участі» Р.А. Даль існують класичні ліберальні свободи, які входять до визначення публічного оспорювання та участі у політиці: це і можливість знаходитися у опозиції до уряду, можливість створювати політичні організації, безбоязно виражати свої думки щодо політичних питань, можливість читати та слухати альтернативні точки зору на політику, мати доступ до таємного голосування на виборах, де кандидати від різних партій борються за голоси виборців, по закінченню яких кандидати, що програли на виборах, мирно відмовляються від своїх зазіхань на владу.

Розглянемо як саме ці принципи знайшли своє відображення у вітчизняному законодавстві. В ч. 1 ст. 15 Конституції України закріплюється, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Крім того на державу покладається обов'язок гарантувати свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України.

Опозиційна діяльність може здійснюватися також через закріплені у Конституції України політичні права громадян та деякі особисті права: на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір (ст. 34); на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36); на участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади (ст. 38); збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39); направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів. Також ст. 71 Конституції України гарантується, що вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Можливість реалізації парламентської опозиційної діяльності забезпечується й через права народних депутатів та гарантії їх діяльності. А саме конституційні положення про те, що народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп; народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Як показує практика діяльності парламенту України, народні депутати України, які знаходяться в опозиції до уряду нерідко користуються такими конституційними можливостями як: утворення Верховною Радою України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, тимчасових слідчих комісій, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України (ч. 3 ст. 89 Конституції України); право не менш як сорока п'яти народних

депутатів України на звернення до Конституційного Суду України (абз. 2 п. 1 ст. 150 Конституції України).

У Законі України «Про політичні партії України» гарантується свобода опозиційної діяльності, що включає в себе: можливість викладати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя; брати участь в обговоренні та оприлюднювати й обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього державні та недержавні засоби масової інформації в порядку, встановленому законом; вносити до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, які обов'язкові для розгляду відповідними органами в установленому порядку.

Крім того, правові можливості здійснення політичної опозиційної діяльності прямо або опосередковано закріплюються й в інших нормативних актах: Законі України «Про регламент Верховної Ради України», Законі України «Про статус народного депутата України», Законі України «Про доступ до публічної інформації» тощо.

Таким чином, аналіз положень вітчизняного законодавства щодо правових засад діяльності парламентської опозиції показує, що воно на відміну від законодавства деяких європейських країн (Литва, Португалія та ін.) не закріплює спеціальних прав парламентської опозиції, а лише встановлює загальні передумови діяльності політичної опозиції у державі. Тому серед науковців існують протилежні точки зору про необхідність прийняття спеціального закону про правовий статус парламентської опозиції, яким би детально врегулювалися права та гарантії опозиційних сил у парламенті, та закріплювалися процедури їх реалізації. Вважаємо, що забезпечити багатоманітність поглядів у суспільстві, альтернативність боротьби за владу, вільний доступ до засобів масової інформації, вільне вираження поглядів на державну політику, дієвий громадський та політичний контроль за владою можливе і за рахунок гарантування вище перелічених «загальних» конституційних положень, високого рівня правової культури політичних діячів. Адже лише «існування» закону про опозиційну діяльність не стане свідченням того, що країна є демократичною, а у суспільстві існують та реалізуються ліберальні свободи.

Тотонова Карина Таймуразівна

НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»,

студент, Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України,

2 курс, 1 група

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СВОБОДИ СЛОВА В УКРАЇНІ

Відомий соціолог Огюст Конт, визначив такі чинники, що впливають на соціальну динаміку (тобто що загалом робить суспільство таким, яким воно є), в трьох періодах історії людства: на першому етапі — релігія, з XIV до XIX ст. філософія та мистецтво, та на поч. XIX ст. — наука. Сучасні

науковці, його послідовники, виділяють сьогодні вже четвертий чинник, який найбільше впливає на формування постмодерного суспільства, у якому ми з вами живемо. Цю функцію тепер виконують засоби масової інформації (далі ЗМІ). Деякі більш прогресивні дослідники схиляються, навіть, до виділення мас. медіа в четверту гілку влади, адже, її вплив на усі сфери людського життя з кожним роком все посилюється і цей вплив вже не можна ігнорувати. Виходячи з зазначеного спокуса маніпулювати цією силою з боку різних джерел збільшується, адже як говорить стара приказка «знання — сила», а в наш час знати — це бути добре проінформованим.

Тенденцією для західного суспільства є трактування бурхливого розвитку електронних ЗМІ, як прояв демократизації суспільства. Ці засоби відкривають шлях до плюралізму, заміни представницької демократії «демократією успіху», за якої громадяни без посередницької допомоги обраних представників розв'язують політичні питання

В Україні, що знаходиться на перехідному етапі свого розвитку, питання свободи слова всі ці роки стоїть дуже гостро. Помітний вплив відіграють залишки в більшості нашого суспільства радянської свідомості, адже не слід забувати, що після близько семидесяти років перебування нашої держави в рамках тоталітарного режиму, важко швидко нагортати надбання західного світу, які накопичувалися століттями. Кроком вперед можна вважати прийняті Верховною Радою України та опубліковані в «Голосі України» 9 лютого 2011р. закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення доступу до публічної інформації)» та закон «Про доступ до публічної інформації». Його в застосуванні ми зможемо побачити лише на початку травня, адже він набуває чинності через 3 місяці після дня його опублікування, а до того часу ми ще користуємося старим Законом України «Про інформацію». Також невизначеним постає питання чи закон буде виконуватися з боку чиновників, чи як і завжди вони знайдуть для себе певні лазівки для ухилення від його нормативної сили.

Сам же закон несе в собі великі можливості, як для кожного громадянина, так і журналістів, як головних представників свободи слова. Наприклад, законодавець приємно здивував громадськість, зменшивши терміни надання інформації за запитом. Тепер суб'єкт владних повноважень, який отримав запит про надання публічної інформації, має лише 5 днів, а не місяць, як було раніше, на надання відповіді на запит. Більше того, закон встановлює види інформації щодо якої відповідь повинна надаватися ще швидше — протягом 48 годин. Це інформація, необхідна для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян. Іще більш прогресивні зміни сталися у сфері доступу до екологічної інформації, на порушення України у якій неодноразово нарікали міжнародні інституції та інші зміни.

Можливість, як на мою думку, надана, а чи буде вона гідно використана і чи зможе знайти закон правильну реалізацію та підтримку в суспільстві залишається відкритим питанням. Опитування телеканалу Україна, що було проведено в мережі Інтернет показало дуже пе-